

Kam se poděla třetí věta

Jára Cimrman

Kam se poděla třetí věta?

Dr. Zdeník Svěrák

A tím již přicházíme k dalšímu tématu, totiž k Cimrmanovi tvorbě symfonické. – V roce 1892 seznámil se Cimrman s kovářem Wolfgangem Jirsou, a hned jak ho uviděl, rozhodl se, že o něm napíše programní symfonii. Popíšme si tuto skladbu a přehrajme si některé zvláště zajímavé motivy. (Prof. Vondruška usedne ke klavíru.) Skladba je trojvětá. Otevírá ji majestátní téma ohně. Rytmičké furioso měchů, zvonící kovadliny a sršících jisker přechází zvolna v plastický popis kovárny a jejího okolí. Kovárna je malé, sešlé stavení s kamennou podezdívkou, vyjádřenou durovým akordem žestových nástrojů. (Prof. Vondruška zahraje durový akord.) Má vysoký cihlový komín. Ten hraje fagot. Dřevník je vzdálen od kovárny 20 kroků. (Klavírista zahraje postupně 18 tónů.) Ještě dva, prosím! (Vondruška tedy dva dodá.) Kolem dřevníku se vine pěšina do vsi, vzdálené asi 1,5 km. (Vondruška odmítá motiv pěšiny zahrát s ohledem na čas.) Z časových důvodů vynecháme. Široko daleko není les. Tady se veškerá dřeva v orchestru na 16 taktů odmlčí. Dřevo získává kovář Jirsa od souseda Sluky, který mu je vozí jednou týdně, vždy v pondělí. (Profesor zahraje motiv pondělí, ale vzápětí se opraví, neboť zahrál omylem úterý; oba motivy jsou si velice podobné.) Téma je ukončeno mohutnou kódou. (Vondruška zahraje chabou a nevýraznou kódou.) Druhá věta je lahodným, zpěvným popisem kovářovy rodiny. Je to především starší syn Jakub, který dlí v kovárně jen o nedělích, neboť bydlí v okresním městě, kde studuje na gymnáziu ve druhém ročníku. (Profesor zahraje sekundu.) Učí se dobře, jen v počtech trochu pokulhává. (Zahraje synkopy.) Mladší synek Hans se bude od příštího podzimu učit klempířem – plechy. Tklivé andante ho zastihuje v malinách. Kovářova žena Betty, drobná světlovláska, čeká další dítě – buben. Dědeček s babičkou tráví většinu času na hřbitově. Babička někdy o půlnoci rodinu navštěvuje. Třetí věta symfonické básně je pozoruhodná tím, že se nedochovala. O jejím osudu existují rozporné verze. Norský badatel Skansen ve své knize „Kam se poděla třetí věta?“ soudí, že skladba je dvouvětá a třetí vltu vůbec nemá. Naproti tomu náš český hudební znalec dr. Emil Frei, správce zámku Březnice, upozorňuje na dopis, který Cimrman za svého pobytu na Březnici dostal od skladatele Fibicha: „Váš kovář Jirsa mě docela upoutal. Je to svěží, dovedně napsaná věc – až na třetí větu, která je vysloveně špatná. Proto vám ji ani neposílám zpět.“

Dr. Frei upozorňuje, že dopis byl psán roku 1894, což je shodou okolností rok, kdy Fibich, pracující jinak pomalu a těžce, uvádí hned dvě hudební díla – operu Bouři a selanku V podvečer. Dr. Frei se domnívá, že „ztracená“ třetí věta Cimrmanovy symfonické básně je buď předeherou k Bouři, anebo druhým tématem zmíněné selanky, melodii známou pod názvem Poem. Jde-li o předeheru k Bouři, znamená to, že se ve třetí větě kovář Jirsa z kovárny vystěhoval... (profesor zahraje motiv z Fibichovy Bouře)... ano, typický špeditérmotiv... a přenechal ji svému švagrovi, a to za směšně nízkou cenu – laškovně smyky kontrabasu na prázdných strunách. Jde-li o Poem, Jirsa naopak kovárnu rozšířil přístavbou nového hospodářského křídla (profesor zahraje motiv z Poemu, který v půli přetrhne) a původní dřevinné části nahradil zděnými (dohraje přetržený motiv). Tolik tedy k programní symfonii „Kovář Jirsa“.

Vondruška:

Jestli dovolíte, o Cimrmanovi seznámení s kovářem Jirsou

kolovala svého času oblíbená anekdota. Címrman si vyšel jednou na odpolední procházku. A co čert nechtěl, v kamenitém terénu Jizerských hor se mu ulomil železný bodec jeho vycházkové hole. Címrman zašel do blízké kovárny a požádal kováře - a byl to právě náš kovář Jirsa - aby mu hůl spravil. Kovář se na hůl podíval a řekl větu, kterou si Címrman okamžitě zapsal do svého zápisníku. Jirsa mu tehdy řekl:

„To jste divný chodec,
když vám chybí bodec!“

Rozumíte? (Obrátí se k sousedovi po pravici.) Tak, jak mě tu slyšíte:

„To jste divný chodec, když vám chybí bodec!“ (Sám se tomu směje nejvíc. Soused je na rozpacích stejně jako ostatní vědci.)

Svěrák:

Skončil jste, pane kolego?

Vondruška:

Ano. Ovšem takových příhod bych mohl vyprávět celou řadu.

Svirák:

Ne, já myslím, že pro ilustraci to bylo ažaž. Další kapitulu - totiž kapitulu o Címrmanovi činnosti hudební pedagogické

- otevře odborný asistent Petr Brukner.